

ZÁKLADNÍ DĚLENÍ A DRUHY VÝZKUMU

Dělení výzkumu podle funkce a využití výsledků v praxi

1. **Základní výzkum** – orientuje se na řešení klíčových teoretických problémů, usiluje o hlubší odhalení vnitřní povahy jevů, o objasnění jejich příčin s cílem obohatit dosavadní vědění. Nezabývá se přímo společenskou využitelností výsledků. Základní výzkum v ošetrovatelství se zabývá teoretickými východisky v ošetrovatelství, interdisciplinárními otázkami, funkcí ošetrovatelství v systému zdravotní péče, osobností nemocného i sestry apod.
2. **Aplikovaný výzkum** – vzniká z potřeby zkoumat či řešit praktický problém, případně získat informace o problémovém jevu. Cílem je hledat cesty a způsoby, jak využít vědecké poznatky získané základním výzkumem v praxi.
3. **Metodologický výzkum** – cílem je ověřovat stávající a hledat nové metody a techniky, vhodnost jejich použití pro různé druhy výzkumů, zjišťovat jejich spolehlivost.

Dělení aplikovaného výzkumu

1. **Klinický výzkum** – má mnoho forem. Předmětem studia je nemocný člověk. Podstatou klinického výzkumu v ošetrovatelství je zkoumání účinnosti ošetrovatelského procesu, zaměřeného na člověka jako bio-psychosociální a duchovní bytost. Využívají se klinické studie, v kterých se analyzují potřeby nemocného, prožívání nemocí, účinky ošetrovatelských výkonů a postupů apod.
2. **Výzkum organizace a řízení ve zdravotnictví** – zkoumá pracovní postupy, dělbu práce, vztahy mezi jednotlivými kategoriemi zdravotnických pracovníků
3. **Výzkum zdravotnické techniky** – vývoj, výroba a ověřování nových pomůcek, přístrojů a zařízení, která slouží zdravotnické praxi.

Dělení výzkumu podle účelnosti

1. **Historický výzkum** – shromažďuje a kriticky hodnotí údaje vztahující se k událostem v minulosti.
2. **Klinický výzkum** (viz výše)
3. **Epidemiologický výzkum** – slouží na studium faktorů určujících výskyt chorob anebo jejich medicínských a zdravotnických významných jevů ve společnosti. Ošetrovatelství může využít epidemiologický výzkum na studium deficitu ošetrovatelských potřeb ve skupinách či komunitách.

Další dělení podle jiných kritérií

1. **Komplexní** – zkoumáme všechny stránky a znaky určitého jevu (pokud se týká pouze jednoho předmětu – jedné nemocnice, oddělení – výzkum *monografický*)
2. **Parciální** (částečný) – zkoumáme pouze určitou část.

Dělení výzkumu podle toho, jakým způsobem dochází k realizaci výzkumu

1. **Výzkum individuální** – výzkumník pracuje sám.
2. **Skupinový** – týmový – pracuje větší či menší skupina výzkumníků.
3. **Zkušební** – jako předvýzkum – slouží k ověřování vhodnosti a validity výzkumné metodiky.
4. **Experimentální** – pokusné zjišťování působení určitých faktorů v přesně vymezeném procesu.
5. **Komparativní** – srovnávací. Na základě výsledků z minimálně dvou výzkumů je provedena komparace (porovnávání) získaných údajů a na tomto základě lze dospět k novým poznatkům. Význam má také při mezinárodní spolupráci.

Dělení výzkumu dle použité metodologie

1. **Kvalitativní výzkum** – pracuje s malým souborem respondentů bez nároku na statistickou reprezentativnost. Používá metody jako hloubkové individuální rozhovory, skupinové rozhovory apod. V ošetrovatelství lze použít například při zjišťování kvality ošetrovatelských činností, úrovně a účinnosti interakcí v ošetrovatelské péči. Analýza dat se provádí vyhodnocováním jednotlivých případů aplikací metod kvalitativní analýzy.
2. **Kvantitativní výzkum** – úkolem je statisticky popsat typ závislosti mezi proměnnými, změřit intenzitu této závislosti apod. Pracuje s větším souborem respondentů. Používá se metod dotazníku, standardizovaného rozhovoru, pozorování apod. Při analýze dat převládají statistické postupy.

Dělení výzkumu podle použité metody

- A. Observační (pozorovací) výzkumy
- B. Experimentální (intervenční) výzkumy

A. Observační (pozorovací) výzkumy

1. **Deskriptivní studie** – zjišťují výskyt určitého jevu ve sledované populaci (např. počet pádů u seniorů v DP), popisujeme určitý stav.
2. **Analytické studie** - ověřují, zda existuje vztah mezi sledovanými charakteristikami (např. počet pádů a bytové podmínky, užívání psychofarmak, smyslové poruchy, nemoci).

- *Prospektivní studie (cohort study)* – postupují od příčiny (strava-dieta) k následku (hladina cholesterolu) a porovnávají výskyt následků v souboru osob vystavených příčině (studovaný soubor) a v souboru osob nevystavených příčině (kontrolní soubor).
- *Retrospektivní studie (case-control study)* – hledají přítomnost příčinného faktoru (strava-dieta) v minulosti a porovnávají jeho výskyt v souboru nemocných (studovaný soubor) a v souboru zdravých (kontrolní soubor).
- *Průřezové studie (cross-sectional studies)* – sledují předpokládanou příčinu i následek ve stejném čase, nevýhodou je, že nelze sledovat časovou následnost mezi příčinou a následkem (např. pády u seniorů a současný příjem psychofarmak).

B. Experimentální (intervenční) výzkumy

Zkoumané soubory jsou nějakým způsobem ovlivňovány (intervenční studie).

1. *Nekontrolované studie* – efekt intervence je porovnáván s údaji získanými v minulosti nebo s výsledky jiných výzkumů, nelze zde vyloučit působení jiných faktorů než jen intervence.
2. *Kontrolované studie* – ke sledovanému souboru se sestaví kontrolní soubor na základě náhody (randomizace), což umožní eliminovat v maximální míře vliv spolupůsobících faktorů, které mohou zkreslit výsledky.

Randomizace je stanovení náhodného pořadí, označení nebo seskupení znaků (prvků) výzkumu. Používá se často u experimentů při náhodném přiřazování pokusných osob k pokusným podmínkám. Tím se snižuje zkreslující vliv nekontrolovatelných faktorů na výsledky zkoumání. Používá se také při stanovení náhodného pořadí otázek v rozhovoru nebo dotazníku.

Druhy výzkumu dle časového faktoru

- *Průřezové studie (cross-sectional studies)* – sběr dat probíhá v jednom časovém bodě – krátkodobě (např. jednorázový sběr dat – měření seniorů MDS-HC).
- *Longitudinální studie (longitudinal studies)* – data jsou sbírána ve více časových bodech, dlouhodobě:
  - *tendenční (vývojové) studie (trend study)* – sleduje se určitý fenomén u různých skupin populace (např. sexuální potřeby pacientů v roce 1970-1980-1990-2000),

skupinové studie (cohort study) – specifická subpopulace je sledována dlouhodobě v čase (např. sestry končící Bc. studium v roce 1970 jsou periodicky sledovány v dalších letech např. z hlediska zaměstnanosti, pozice v práci, dalšího studia).